

A kormányzati szektor képviselői közül *F. Croxton*, a Kongresszusi Könyvtár Automatizált Rendszereinek igazgatója, azzal védte a kormány politikáját, hogy az ismeretszerzés iránti jogos igény nem támaszkodhat az információs piac bizonytalanságára, és ha e piac nem megfelelő, a kormányzatnak igenis be kell avatkoznia. *R. Neustadt*, a Fehér Ház belpolitikai részlegének helyettes igazgatója hangsúlyozta, hogy jelenleg a kormányzat információs politikájának központosítása aligha lehetséges, és több más kormányzati képviselővel egyetemben *E. Lee* fenti javaslata mellett foglalt állást.

/Advanced Technology Libraries, 7. köt. 10. sz. 1978. p. 3-4./

(Novák István)

Kutatási információ a fejlődő országokban

Az elmúlt húsz évben már sok fejlődő országban közreadtak kutatási jelentéseket, a kutatásokra vonatkozó országos információs szolgáltatás viszont csak egy aránylag új kezdeményezésnek tekinthető. Az UNISIST program több intézkedéssel segíti és szorgalmazza a kutatásokról szóló információs tevékenységeket.* Ezen a téren külön említésre méltó a Current Agricultural Research Information, rövidítve CARIS (Folyamatos mezőgazdasági kutatási információ) néven 80 fejlődő országban összekötő irodák létesítésével kialakuló nemzetközi rendszer is.

A kutatásokra vonatkozó információs szolgáltatás több részterületre terjed ki. Ezek: a befejezett kutatások, kutatási jelentések; a folyamatban lévő kutatások; a kutatási programok, tervek; a kutatóhelyek; a kutatók. A fejlődő országok ezekről a területekről igen különböző mértékben szolgáltatnak információkat.

A befejezett kutatásokról a fejlődő országok intézményei általában éves jelentéseket adnak ki, rendszerint jelentős késéssel. A jelentésekhez ritkán készítenek indexeket; terjesztésük igen korlátozott; tartalmilag inkább a felesleges és pénzügyi szervek részére készülnek és nem a szakemberek tájékoztatására. A jelentések szerkezete és tartalma igen különböző, pl. rendszerint hiányzik a kutatók felsorolása. Szabványosításra és országos nyilvántartások készítésére van szükség.

* Ide tartozik – többek között – az 1975-ben kiadott *UNISIST Guidelines on the Conduct of a National Inventory of Current Research and Development Projects*, Paris, Unesco, SC/75/WS/13, 49 p.; az 1975. október 27–29 között Párizsban rendezett nemzetközi szimpózium: *UNISIST International Symposium on Information Systems and Services in Ongoing Research in Science. Proceedings*, OMKDK, 1976, 469 p.; az *Information Services on Research in Progress: A Worldwide Inventory* c. nemzetközi jegyzék, Bp. OMKDK, 1978, XIX+432+8 p. stb.

A folyamatban lévő kutatásokról az említett jelentések némelyike számol csak be, ilyen jellegű országos információs szolgáltatás alig található. (Az első ilyen országos jegyzék Argentínában készült 1955-ben.)

Kutatásnyilvántartási és kutatási információs szolgáltatások a következő fejlődő országokban működnek:

Argentína.

Az említett országos útmutató 1660 kutatási „project”-et sorol fel. 1970-ben a Buenos Aires-i Egyetem jegyzéke 1577 folyamatban lévő kutatást ismertet.

Pakisztán.

Egy 1968-ban kiadott jegyzék 86 intézmény 3000 kutatásáról közöl információkat.

Thaiföld.

Az 1967-ben kiadott első kutatási jegyzéket követően központi kutatásnyilvántartást hoztak létre, amelynek készülő jegyzéke 2000 kutatásra terjed ki.

Fülöp-szigetek.

Első ízben az 1964-65-ös évek kutatási jelentéseiről készítettek referátum gyűjteményt. 1972-ben, egy regionális ázsiai terv keretében kétkötetes mintakatalógust készítettek 847 kutatásról. Az ország mezőgazdasági jellegű kutatásairól számítógéppel készített kiegészítő katalógust adtak ki 1976-ban.

Ghana.

1973-ban publikáltak jegyzéket a kutatással foglalkozó intézmények profiljairól.

India.

Országos kutatásnyilvántartás hiányában két fontos számítógépes munka említhető: 1) Az INSDOC (Indian National Scientific Documentation Centre = Indiai Tudományos Dokumentációs Központ) kiadványa az állami kutatóintézetekben a folyamatban lévő kutatásokról. A legutóbbi kiadás 1976-ban 38 kutatóhelyről, 2141 kutatásról és 3861 kutatóról közöl adatokat, különféle indexekkel kiegészítve. 2) Ugyancsak az INSDOC által az egyetemeken folyó kutatásokról készült kiadvány (1974), amely 9908 kutatásról, 1000 kutatóhelyről és 11 000 kutatóról számol be.

Malawi.

Az Országos Kutatási Tanács 1975-ben adta közre a kutatások és kutatók országos jegyzékét.

Libanon.

Részleges nyilvántartás készült 1975 előtt a folyamatban lévő kutatásokról.

Indonézia.

1965-től kezdve különféle minisztériumok adtak ki jegyzékeket, majd 1975-ben a Kutatásügyi Államminiszter öt éves programot írt elő a kutatásokra vonatkozó országos információs szolgáltatások létrehozására.

Irán.

1976-ban jelent meg a kutatások első országos jegyzéke öt kötetben, amely 1500 munkát ismertet perzsa (fárszi) nyelven.

Korea.

Az 1976-ban kiadott tájékoztató 2152 folyamatban lévő kutatás adatait tartalmazza.

Venezuela.

A központi kutatásnyilvántartásban 3500 kutatás adatai találhatóak.

Az egyetlen – fejlődő országbeli – nemzetközi jellegű kutatásnyilvántartó rendszert Mexikóban hozták létre, ahol 1975-ben egykötetes indexet adtak ki 505 kutatásról a trópusi ökológia területén.

A kutatásokra vonatkozó információk összegyűjtése és feldolgozása terén a fejlődő országokban a következő főbb problémák várnak megoldásra: terminológiai kérdések (folyamatos és befejezett kutatások, kérdőívek); a legszükségesebb adatelemek meghatározása; nyelvi kérdések (a nemzeti nyelvek használata akadályozhatja a nemzetközi információcserét); az adatgyűjtés (időterhelő, előírások hiánya, túlzott terjedelmű kérdőívek); teljesség (a magánszektor és a bizalmas jelleg által támasztott korlátok, az adatok megbízhatósága (az ellenőrzés kérdései); osztályozás és indexelés (nincs általánosan elfogadott vagy alkalmazható rendszer); kompatibilitás biztosítása a számítógépes feldolgozásnál; a közreadott információk kiegészítése (periodicitás); az információk terjesztése.

A fejlődő országokban semmiféle vizsgálatot sem végeztek a felhasználók kutatási információs igényeiről.

/SAMAH, E.: Research information in progress. A survey and analysis of systems and services in developing countries = Unesco Bulletin for Libraries, 32. köt. 5. sz. 1978. p. 322–332./

(Balázs Sándor)

Az olvasó túlterheltsége és az olvasás hatékonysága

Az utolsó évtizedek irodalmában számos utalás található arra a nehézségre, amelybe a szakember ütközik, amikor dokumentumok tömegét kell átkutatnia a szükséges információért, vagy amikor egyetlen számadatot akar a szavak rengetegéből kiemelni.

Az irodalomban található megállapításokból következik, hogy az első számú probléma az olvasó túlterheltsége, a második az olvasás gyenge hatékonysága.

A tudományos írásművek

Sok irodalmi adat vonatkozik arra is, hogy mennyi – már nem is napokban, hanem évszázadokban mért – időre lenne szükség egy-egy szakterület valamennyi releváns dokumentumának átolvasására. A problémát specializációval, tömörítéssel, gyors adatkiemelő olvasási módszerekkel, keresőrendszerekkel, sőt a nehézségek tagadásával is próbálták megközelíteni anélkül, hogy mindez megoldást hozott volna.

A régi mondás, mely szerint a tudomány a korábbi eredményekre épül, ma már nem áll, hiszen a kutatók nem képesek elolvasni az ehhez szükséges dokumentumokat.

A tudományos írásművek eredményeket rögzítő, megőrző funkciója jelentős és fontos. A rendszerezett releváns adatok gyors és kényelmes rendelkezésre bocsátására azonban nem alkalmasak, ez soha nem is volt eredeti céljuk. Emellett gyakran inkább csak a szerző szakmai hírének, tekintélyének öregbítése céljából íródnak és a kelleténél nagyobb példányszámban, a belőlük készült másodlagos dokumentumokkal együtt terjesztve csak mélyítik az első számú problémát.

A publikációk okozta nehézségek

A korszerű számítógépek igen rövid idő alatt – és tetemes költséggel – olyan teljes irodalomkutatást képesek elvégezni, melynek eredményeként ismét csak – időhiány miatt elolvashatatlan – újabb dokumentumok bibliográfiai adatainak hatalmas tömegét zúdítják a kutatóra.

Az olvasnivalók túláradásával szemben ugyanakkor fennáll a szakemberek erkölcsi kopásának jól ismert veszélye. A feloldhatatlannak tűnő ellentétet túlzott specializációval igyekeznek áthidalni, aminek következtében azonban a szakember elvesz a részletekben és elveszti az áttekintést az összefüggések felett.

Az időhiány miatt elolvasatlanul maradt tudományos dokumentumok feleslegesen terhelik a könyvtárak költségvetését és befogadóképességét. A legnagyobb veszteséget azonban nem a feleslegesen elpazarolt idő, energia, papír és pénz jelenti, az igazi kár a fel nem használt adatokban, módszerekben, információkban rejlő lehetőségek elmulasztása, illetve ennek következtében a fejlődés ütemének lassulása, a haladás akadozása okozza.

Választható lehetőségek

A nehézségek leküzdésére három lehetőség kínálkozik:

a) *letétbe helyezett kéziratokról* készült másolatot csak külön rendelésre küldik meg a felhasználóknak;